

lijnsche keizer- en philisophenzalen danken aan hem hun ontstaan en vele der daar tentoongestelde bustes aan zijn vernuft het aanschijn; een klinkende naam werd voor deze in verschillende mate tot composiet-personen geworden figuren steeds gevonden. De Villa Albani is nog heden, hoewel de verzameling niet geheel intact is gebleven, het schitterendste voorbeeld van een particulier museum uit dien tijd.

De eerste jaren der volgende eeuw brengen geen verandering. Bedenkingen tegen restaureeren worden gehoord; Goethe schrijft in zijn *Winckelmann und sein Jahrhundert* (1805), dat naar zijn meening restaureeren overbodig en zelfs schadelijk is en verwarrend uit het oogpunt van kunsthistorische en archeologische studie. Anderzijds wordt het toch nog steeds gedaan. Zoo restaureert de Deensche beeldhouwer Bertel Thorwaldsen (1770—1844) voor den koning van Beieren de pas opgegraven tempel-sculpturen van Ægina in de jaren 1815—1818 met zulk een animo en onverstand, dat de ontbrekende deelen, die later werden gevonden, niet eens meer op hun plaats gebracht konden worden. Zijn zonde is niet erger dan die zijner 18de-eeuwsche voorgangers. Het resultaat is alleen betreurenswaardiger, omdat het hier geen min of meer matige, niet-unieke copieën betrof, maar origineele 5de-eeuwsche Grieksche werken, die oorspronkelijk in schoonheid de beeldhouwwerken van Olympia en van het Parthenon zullen hebben geëvenaard en nu levenlooze, classicistische poppen zijn geworden. . . . Maar te zelfder tijd weigert Canova, de andere groote beeldhouwer van het classicisme, de juist naar Engeland gebrachte Parthenon-sculpturen aan te raken en verklaart, dat het heiligschennis zou zijn. Deze categorische weigering wekte groote verbazing, maar werd ten slotte aanvaard. Ja, zelfs heeft het British Museum deze en dergelijke opdrachten aan geen ander meer gegeven en is daarmee het eerste museum geworden, dat van restauraties heeft afgezien. Antonio Canova (1757—1822), groot bewonderaar der antieke kunst en pauselijk hoofdinspecteur der Romeinsche oudheden, had zich na den val van Napoleon naar Parijs begeven om te onderhandelen over de teruggave der door Napoleon meegevoerde kunstwerken; na afloop der conferentie gaat hij naar Londen om den prins-regent te bedanken en ziet daar de hem zoo imponeerende Parthenon-sculpturen. In zijn *Discorso sopra gl' Antichi* geeft hij nog de theorie van wat hij met zulk een succes in practijk heeft gebracht. Met restauraties op groote schaal is het sindsdien gedaan. Tot schoonmaken, samenstellen en het allernoodigste repareeren is men zich gaan beperken; zelfs worden menigmaal, b.v. in het Vaticaanse museum, oude restauraties weer verwijderd.

Zooals de copieën meer dan van de Grieksche kunst spreken van de Romeinsche